

Izkušnje, pogledi

Izkušnja supervizije skozi oči specialne pedagoginje

JERNEJA KOSELJ, Osnovna šola Poldeta Stražišarja Jesenice
jerneja.koselj@gmail.com

.....

● **Povzetek:** Proces učenja se prične ob rojstvu in traja do konca življenja. Tako ob zaključku formalne izobrazbe vstopamo na novo pot, kjer zaradi lastnega interesa želimo še bolj poglobiti naše strokovno znanje in razširiti kompetence. Pri delu z ljudmi je potrebno uporabljati strokovna znanja in jih povezovati s praktičnimi izkušnjami. Pojavljajo se nasprotovanja, različni pogledi in pričakovanja. Le-to še bolj prihaja do izraza pri učencih s posebnimi potrebami, ki pri svojem delu velikokrat ne izpolnjujejo pričakovanj staršev in učiteljev. Kot podporna metoda in tehnika strokovnemu delavcu se v zadnjem času vse bolj uveljavlja supervizija. Celoten proces vsak supervizant sprejema na svoj način. V nadaljevanju je predstavljen meni lasten pogled na izkušnjo, pridobljeno tekom obiskovanja supervizijskih srečanj v preteklem šolskem letu, ki sem jo pripravljena deliti z drugimi.

Ključne besede: učenje, otroci s posebnimi potrebami, supervizija, osebna refleksija.

Supervision experience though the eyes of the special pedagogue

● **Abstract:** Learning process begins at birth and lasts through the whole life of a person. Thus, when we finish our formal education, our learning does not end. Due to our own interest we want to broaden our professional knowledge and further develop our competences. Work with people requires

professional knowledge connected with practical experience. Different perspectives, expectations and opposition may appear. All of this is even more evident with children with special needs who often do not live up to high expectations of their parents and teachers. What professionals have been using as a supporting method and technique lately a lot, is supervision. Every supervisee implements this process in his/her own way.

Further on I point out my own personal conclusions gathered while visiting supervision meetings in the last school year.

Key words: learning, children with special needs, supervision, personal reflection.

Učenje

Učenje je vseživljenjski proces.» Z njim pridobivamo izobrazbo in znanje, razvijamo navade, spretnosti in veščine, z učenjem oblikujemo in širimo svoja čustva, motive, interese, zaznave, svoja stališča in prepričanja, nazadnje tudi svojo osebnost« (Pečjak in Musek 2001, str. 132). Že Pečjak (1977, str. 5-6) ugotavlja, da strokovna izobrazba ni potrebna samo mladini, ampak tudi strokovnjakom, ki so svoje šolanje že zaključili. Potrebe namreč silijo, da se učijo vsi ljudje.

Po zaključenem študiju se človek ponovno znajde na stopnici učenja. Teoretična znanja, pridobljena na fakulteti, je potrebno povezati s praktičnimi izkušnjami na terenu, jih preoblikovati, stalno pridobivati nova znanja ter s tem slediti novim teoretičnim spoznanjem na izbranem strokovnem področju. Le poglobljanje znanja ni dovolj. Iskati je potrebno povezave z drugimi programi, ki nudijo podporo, nove strategije dela in bolj učinkovito delovanje. S širjenjem obsega in globine svojega znanja namreč lažje opravljamo svoje naloge in se lažje prilagajamo zahtevam življenja (Musek in Pečjak 2001, str. 133).

Delo v osnovni šoli zahteva vsakodnevno prilagajanje novim situacijam, potrebam učencev in stalno sodelovanje z ostalimi strokovnimi delavci na šoli in izven nje. Strokovni delavec v šoli se vsakodnevno srečuje z različno populacijo otrok, med katerimi so tudi učenci s posebnimi potrebami, ki so bili na podlagi *Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami* (2000) opredeljeni kot otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci, gluhi in naglušni otroci, otroci z govorno-jezikovnimi motnjami, gibalno ovirani otroci, dolgotrajno bolni otroci, otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja ter otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami.

Vsi omenjeni potrebujejo prilagojeno izvajanje programov vzgoje in izobraževanja z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene programe vzgoje in izobraževanja oz. posebne programe vzgoje in izobraževanja. *Zakon o osnovni šoli* (1996) med otroke s posebnimi potrebami šteje tudi učence z učnimi težavami in posebej nadarjene učence. Pestrost otrok, ki imajo po-

sebne potrebe, je velika. Vsak posameznik s svojimi potrebami in željami je edinstven in z njim tudi njegovi starši. Strokovni delavec išče različne strategije dela in jih praktično preizkuša. Pri svojem delu je uspešen, a pojavljajo se tudi neuspehi. Učenci različno sodelujejo in sprejemajo ponujeno pomoč, njihovi starši šolsko situaci-

jo vidijo realno, lahko pa je resnica za njih nekoliko zamegljena. Svojim otrokom posvečajo vso svojo pozornost ali pa zaradi njihove narave dela, sposobnosti tega ne zmorejo ustrezno opravljati. Strokovni delavec se tekom procesa znajde v dilemi: ko ne ve več, kako naprej, ko problemi postanejo preobsežni, ko sam ne zmore poiskati rešitev, ko ga preplavi občutek lastne nemoči in nevrednosti, ko se pričnejo kazati znaki izgorevanja.

S tovrstnimi problemi se soočajo tudi specialni pedagogi. Obkroženi so z učenci, ki svojih akademskih znanj pogosto ne bodo uresničili v skladu s pričakovanimi množice. Napredek je večinoma zelo majhen in odvisen od mesecev trdega in skrbno načrtovanega dela. Otroci imajo zaradi pogostih neuspehov pomanjkanje motivacije za delo, kar še dodatno znižuje učinkovitost. Nekateri starši se primanjkljajev svojih otrok ne zavedajo v polni meri in poskušajo uresničiti svoje cilje na račun otrok. Učitelji otroke s posebnimi potrebami vidijo iz svojega zornega kota. Njihova naloga je, da jih naučijo znanj navedenih v učnih načrtih, ob upoštevanju vseh posebnih potreb posameznega učenca navedenih v individualiziranem programu ali izvirnem delovnem projektu pomoči.

Specialni pedagog v osnovni šoli se tako znajde sredi trikotnika, ki ga tvorijo učenec, njegovi starši in učitelji ter drugi strokovni delavci na šoli, vsak s svojimi potrebami, željami in cilji. Vsakodnevno išče načine, kako predvsem z ustrezno komunikacijo, načinom dela in odzivanja, usklajevati interese vseh vpletenih in izpeljati proces učenja v najboljši možni meri. Kot ena od oblik svetovanja in pomoči strokovnim delavcem pri premagovanju tovrstnih težav pa se pojavlja supervizija.

Supervizija

Supervizija je v zadnjem času vse pogostejše uporabljen izraz oz. metoda dela, zlasti med pedagoškimi delavci. Nastopa kot posebna učna, razvojna in podporni metoda, ki omogoča posamezniku, da z lastnimi izkušnjami prihaja do novih strokovnih in osebnih

spoznanj, da integrira praktične izkušnje s teoretičnim znanjem, da se razbremeni napetosti in stresov in da kontinuirano izgrajuje svojo strokovno identiteto (Kobolt in Žorga 2000, str. 18).

Predvsem gre pri tej metodi za spretnosti, ki omogočajo strokovnemu delavcu, da na svoje poklicno delo pogleda »od zgoraj navzdol oz. z razdalje« (Kobolt in Žorga 2000, str. 15). Priznati si moramo, da smo pogosto zelo ozko usmerjeni v problem, ki se nam pojavlja, ne zmoremo pa se postaviti nazaj in pogledati na situacijo še iz drugega zornega kota. Strokovni delavec si na tak način pridobiva boljši vpogled, podporo in s tem večjo poklicno kompetenco (Kobolt in Žorga 2000).

Osebna izkušnja supervizije

Supervizija je bila zame na začetku prava neznanka. Sicer že slišana beseda, ki mi ni povedala veliko. In tako kot tudi knjiga, dokler je ne odpremo, ponuja zgolj naslov, se je bilo tudi supervizije potrebno lotiti globlje, aktivneje in s pomočjo supervizorja, ki je opremljen z različnimi metodami in tehnikami.

Začetek je bil skrivnosten, poln notranjih vprašanj, prisotnega strahu, kako bo vse skupaj sploh potekalo. Če je človek šele na začetku svoje službene poti, brez dolgoletnih izkušenj, ki te okrepijo in ponudijo odgovore na marsikatero porajajoče se vprašanje, potem je začetek še toliko težji. Počutiš se nebogljeno, potem pa se podaš še na novo pot spoznavanja, kjer ne veš, kaj te bo čakalo na koncu. Uspeh ali razočaranje? Obenem je to lahko prednost. Začetnik običajno z večjim optimizmom in motivacijo stopa novim izkušnjam naproti. *Novega se ne boji, starih vzorcev se ne more oklepati, ker jih še ni zgradil.* Nova znanja sprejme z odobravanjem, pripravljen se je naučiti česa novega, zaveda se, da na fakulteti ni pridobil dovolj znanja, s katerim si bo pomagal na vseh področjih. Sploh pa te tam niso opremili s strategijami in tehnikami, ki ti bodo pomagale, ko se boš znašel na križpotju poti, ko ne boš zmozel več, ko se boš počutili izgubljeno, nemočno in nevredno, kot se vsakodnevno lahko počutijo učenci s posebnimi potrebami, ki jih srečujem v šoli. Zato je še toliko bolj pomembno, da nam nasproti pride supervizija, s pomočjo katere lahko vođeno ozavestimo svoja dejanja in izberemo pot, ki se nam ponuja, pa je mogoče še ne vidimo, ali je nismo opazili.

Na to pot sem se podala z odprtimi očmi in ušesi, brez pričakovanj in z mislijo, da tekom procesa lahko veliko pridobim, če bom to sama sebi dovolila. Prva srečanja so bila namenjena spoznavanju skupine. Včasih to, da si v skupini s svojimi sodelavci, ni nujno prednost. Odpirajo se nova področja človekove osebnosti, ostale supervizante spoznavajo iz še neznanih zornih kotov; z nekaterimi, kljub skupnemu delu, nimaš stikov. Pojavlja se dvom. Ali bodo moje misli, občutja, ki jih bom

delila z drugimi res ostala v skupini? Je prav, da svoja najgloblja občutja, običajno nemoči, delim z njimi, saj niso moji prijatelji? Bom s svojo refleksijo dovolila preglobok vpogled v mojo zasebnost? Je prav, da napišem, kar čutim? Ta in še mnoga druga vprašanja so rojila po glavi na začetku procesa.

Sem človek, ki svoja občutja deli z ljudmi, ki so pridobili moje zaupanje ter človek, ki se drži obljub, ki jih je sklenil. Zato je bila bojazen, da to kdo prelomi, še toliko večja. Vendar je bil strah že po nekaj srečanjih skoraj izničen. K temu so prispevale ostale članice, ki so ravno tako delile osebne izkušnje, ki jih delijo le s svojimi najbližjimi. *Zato bi ob tem poudarila, da je prostovoljna vključitev v proces supervizije nujna.* Skupina namreč diha skupaj, potrebuje močne ljudi, ki ne obsojajo, ampak ponujajo svoj pogled na obravnavano gradivo, kar ni za vsakogar. Ljudje, ki so na svoji poklicni poti pripravljeni graditi naprej in priznati, da včasih ne vedo vsega. Človek mora v tem najti smisel, novo pot, drugače se supervizija lahko spremeni v neprijetno izkušnjo.

Srečanja so minevala hitro, nabita so bila s pozitivno energijo, kljub pozni uri je bilo to kot nekakšna rešilna bilka, ki je dajala novega zagona in občutek lastne vrednosti in neponovljivosti. Gradiva, ki smo jih predstavljale, so omogočala rast vsem udeleženkam v skupini. Vsaka je lahko našla košček uporabnega zase, se poglobila v svoje razmišljanje in delovanje in skozi refleksijo to ozavestila. *Supervizija ne bi bila to, kar je, brez refleksij, kljub temu, da je včasih najraje ne bi napisala.* Vendar vem, da je vsaka komaj čakala nanje po predstavitvi svojega gradiva. Zanimivo je namreč prebirati, kako te vidijo ostali udeleženci v procesu, saj sam pred seboj ne držiš ogledala. To ogledalo so ostali člani v skupini, ki te soočijo z različnimi dejstvi, ponudijo ti različne rešitve, ki se jih ali pa tudi ne zavedaš, skupaj s tabo predelajo problem, ki na koncu procesa ne izgleda več gromozanski in nerešljiv, ampak obvladljiv.

Strah pred predstavljanjem lastnega gradiva je prisoten. Zanima te, kako bo skupina sprejela problem, ki ga imaš, kakšne rešitve ti bo ponudil proces in kaj boš sam odnesel iz njega. Pred njimi se razgališ in čakaš, kaj se bo zgodilo. *Menim, da le to prinaša učinkovite rešitve in najbolj optimalen izkoristek, ki ti ga supervizija lahko prinese.* Sama imam svojo predstavitev gradiva v lepem spominu. Bila sem odkrita in svojo odkritost je izkazala tudi skupina. V proces sem vstopila odprtih rok in ušes, pripravljena prisluhniti vsem in biti hvaležna za vsako mnenje, pobudo in predlog, ki ga bom tekom procesa dobila, pa naj bo meni v prid ali ne. To se je na koncu izkazalo kot pravilno in uspešno. S pomočjo srečanja sem pridobila dodatno samozavest, da sem na pravi poti. Pomembno je namreč tudi to, da nekaj ozavešiš kot problem, ki bi bil potreben bolj natančne obravnave in ga nato skušaš razrešiti v svoji osebni refleksiji, če na srečanju to ne uspe.

Tekom procesa ugotoviš, da imajo strokovni delavci, ki te obkrožajo in imajo veliko več delovnih izkušenj kot ti, probleme in stiske, iz katerih ne vidijo rešitve. Zaveš se, da se tudi v ljudeh, ki navzven delujejo samozavestno in trdno, in za katere bi si upal trditi, da jih nobena stvar na poklicnem področju ne more več vreči iz tira, skrivajo občutki nemoči, lastnega neuspeha in brezizhodnost. Opaziš, da kljub pomanjkanju izkušenj, nisi čisto nič drugačen od njih, razlikuje se le vsebina in globina težav. *Na nek način dobiš potrditev in priložnost, da se učiš na podlagi njihovih izkušenj in rasteš skupaj z njimi.*

Spretnosti, kako pogledati na določen dogodek, problem iz oddaljenosti, se je potrebno naučiti. Zlasti, ko gre za probleme, v katere so vpletena čustva in s tem sami kot osebnost. Takrat se pogosto vklopijo naši obrambni mehanizmi, ki nam preprečujejo objektivni pogled na realnost. *Različne tehnike, ki jih pri svojem delu uporablja supervizor, omogočajo, da prideš sam proti cilju.* To ni nujno končna rešitev problema, lahko le pot do nje. Vendar se zaveš, da sam kot strokovni delavec nisi nujno odgovoren za njeno izpolnitev, ampak so okoli tebe še drugi dejavniki, na katere mogoče sploh nimamo vpliva. S pomočjo supervizije uvidiš, da si eden od koščkov mozaika, ki s svojim zavestnim načinom delovanja lahko pripomore k večji učinkovitosti.

Znanja pridobljena tekom supervizijskega procesa mi koristijo pri lastnem delu, kjer jih uporabljam v največji možni meri. A bilo bi potrebno še nadaljnje izobraževanje v tej smeri. Tekom procesa namreč pridobiš nekaj znanj o načinu postavljanja vprašanj, vodenju diskusije, reševanju konfliktov, a vendar je tega pre-

malo in v tako kratkem času vsega ne zmoreš usvojiti v zadostni meri. Pridobljeno znanje uporabljaš predvsem v komunikaciji s starši, strokovnimi delavci in tudi učenci. Pri tem si bolj ali manj uspešen. *Vsekakor je proces supervizije pomembna izkušnja, ki jo, ko jo enkrat doživiš, želiš še kdaj doživeti in s tem bogatiti svojo poklicno pot in tudi osebno življenje.*

Zaključek

Metoda supervizije se mi zdi nujno potrebna pri delu v življenju vsakega od pedagoških delavcev, še zlasti tistih, ki delajo na strokovno zahtevnih področjih, kjer gre za učence s posebnimi potrebami in kjer vsakodnevno prihaja do različne komunikacije, ki mora biti premišljena in strokovna, kjer si ne moremo privoščiti napak. Glede na zaupnost je namreč onemogočeno razpravljanje o težavah, problemih, ki se pojavijo. Strokovni delavci večinoma delujejo individualno, kjer sami tudi odgovarjajo za lastna dejanja. Supervizija nam omogoča, da svoje poklicne in strokovne probleme razkrijemo, seveda v skladu z varovanjem osebnih podatkov, jih osmislimo in ozavestimo. S to tehniko si pomagamo pri iskanju rešitev, do katerih pridemo sami, supervizor pa nas pri tem zgolj vodi in usmerja.

Zato menim, da bi tovrsten način strokovnega izpopolnjevanja moral biti prisoten v vseh osnovnih šolah in zavodih, če želimo strokovnim delavcem zagotoviti kvalitetnejše opravljanje poklicnega dela in spodbujati njihov profesionalni in osebni razvoj ter jih razbremeniti in jim omogočiti učinkovitejše soočanje s stresom (Kobolt in Žorga 2000).

Viri in literatura:

1. Kobolt, A. in Žorga, S. (2000). Supervizija - proces razvoja in učenja v poklicu. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
2. Musek, J. in Pečjak, V. (2001). Psihologija. Ljubljana: Educy.
3. Pečjak, V. (1977). Poti do znanja. Metode uspešnega učenja. Ljubljana: Cankarjeva založba.
4. Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=20073&stevilka=101> Pridobljeno 9. december 2011.
5. Zakon o osnovni šoli. <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200681&stevilka=3535> Pridobljeno 9. december 2011.